

בין השורות

עיתון מקוון מבית לב לדעת - ידע מצמיח חינוך
גליון מס. 10 | חשון התשע"ז

ספר

מרבה ספרים מרבה חכמה
ואין חכמתו של אדם מגעת
אלא עד מקום
שספריו מגיעים

רבי יצחק קנפנטון

שימו לב: לדפדוף בין העמודים יש ללחוץ על החץ בפינת העמוד

תוכן

4. בפתח הגיליון

6. דווקא עכשיו – ספר | הרב ליאור אנגלמן

10. סיפור אהבה לספריה | סילביה בייגל
(ראיון מצולם)

11. אהבת ספר | נטע שפירא

17. עשר עצות לחיבור התלמידים לעולם
הספרים | צוות לב לדעת

| עריכה: רעות ברוש | ייעוץ: הרב אורי ליפשיץ |
עיצוב גרפי: עדי צור | צילום ועריכה: אסף פרין

"כשהגיעה בלומה לכלל חינוך היה אביה מושיבה על ידו וקורא עמה בספרים. אומר היה חיים נאכט, יודע אני בתי שאיני מנחיל לך עושר ונכסים, אבל אני מלמדך לקרות בספרים. בזמן שעולמו של אדם חשוך בעדו קורא בספר ורואה עולם אחר."

ש"י עגנון, סיפור פשוט, על כפות המנעול, הוצאת שוקן ירושלים ותל-אביב תשל"ה, עמוד עא

בפתח הגיליון

כמה יפה הביטוי העברי המגדיר את מקום הלמידה כ'בית ספר'. מהו 'בית ספר'? ביתו של הספר, או שמא הבית אליו מגיעים כדי ללמוד מן הספר, להתפעם ולהתאהב בו? ואולי הבית ממנו יוולדו ספרים חדשים? ומיהו הספר בהא הידיעה? אולי זהו אותו הספר שעל שמו אנו נקראים עם הספר, הספר המכונן את חיינו על פני האדמה ומחבר אותנו אל השמיים. ואולי זהו הספר אותו כותב כל אחד מאיתנו בימי חייו "ספר תולדות אדם".

בגיליון זה של 'בין השורות' נעסוק בהיבטים שונים של הספר בעולם בית הספר. מקומו וחשיבותו של הספר בעולם של אינטרנט וסמארטפונים, תפקידה של הספרייה בבית הספר, מעט על הדרכים לעורר אצל ילדינו ותלמידינו אהבת קריאה וספר ולסיום-עצות מעשיות לחיבור התלמידים לעולם הספרים.

קריאה נעימה,

שתחבר בין הבית לספר ובין הספר לבית,

צוות לב לדעת

דווקא עכשיו - ספר

הרב ליאור אנגלמן

ועכשיו, במיוחד עכשיו, כשהכול זמין ונגיש, כשבלחיצת כפתור קטן אתה יכול לתקשר עם אדם אהוב שנמצא בסוף העולם, כשביום נתון אתה שולח עשרות מסרונים, מקבל ומוחק, ומקדיש לכל מסרון רק שבריר של שנייה, ולפעמים, למרות שהזהירו אותנו שוב ושוב, אתה מנסח את ההודעות הללו תוך כדי נסיעה. דווקא עכשיו, כשמכתבים ארוכים ומושקעים כבר מזמן לא כתבת לאיש, רק מס הכנסה וביטוח לאומי עדיין כותבים לך באורח חד צדדי. עכשיו, כשבכיס שלך מונחות כל אפשרויות הגלישה, הצפייה וההתמכרות, וכבר אין צורך להפעיל את הדמיון, אפשר לראות הכול - עכשיו במיוחד אתה זקוק לספר.

לא סתם ספר - ספר ארוך, מעמיק, שמוליך אותך עם גיבוריו למסע אמתי, כזה שחודר עד נבכי הנפש של דמויותיו, ומבלי שתרגיש מבקיע חומות אל נפשך שלך. ספר שיהיה בו הרבה יותר משעשוע, יהיה בו גילוי שכבר שנים לא גילית על עצמך. ודמיון שתצטרך להפעיל בו ולא מעט מחשבה. מחשבה ארוכה שתצרוך אותך תוך כדי קריאה,

ותלווה אותך לאחריו, ימים, חודשים שנים - ככל שתאפשר לה היא תלווה אותך. ספר שתכתוב בעצמך או אולי ספר שתקרא, לא באמת משנה, העיקר שישאב אותך משטחיות הערוצים ומהירות ההקלדה אל עולם של קשב והתבוננות, אל עולם דמיוני שכל כולו מציאות.

"עם הספר", דבק בנו מזמן הכינוי. זה לא קרה בגלל עוז, גרוסמן ואלתרמן, אפילו לא בגלל הרב סבתו או עגנון. אנחנו עם הספר הנצחי, ספר הספרים, בו כתב הקדוש ברוך הוא "את עצמו" והניח לפתחנו אמת גדולה שחודרת לכל מרחבי החיים. בניגוד לספרות האנושית בת החלוף, ספר הספרים יישאר שם לנצח. זמן מדף של ספר בחנות הספרים עומד על חודשים בודדים, המבוקשים שורדים שם כמה שנים, מטאורים - עשרות שנים. גם הם נסוגים משולחנות המכירה אל מדפים צדדיים, כך גורלו של סיפור אנושי. והסיפור האלוקי - תמיד היה שם ולנצח יהיה. כל אות מדויקת בו, אין מיותרת אין חסרה, כפי שהדריך רבי

בעומק הנפש שלא יצא אל הפועל, עוד יש חובה על עבודת האמנות להוציאו". סמיילים ושאר חייכנים, ווטסאפים עשירים באות ח' ושאר קיצורים לא יוכלו לדלות את האוצרות הללו, ולכן – ספר. דווקא עכשיו ספר.

הרב ליאור אנגלמן הוא ראש בית המדרש הקהילתי בכפר סבא, סופר ומנחה סדנאות כתיבה.

ישמעאל את רבי מאיר שהיה סופר סת"ם: 'בני, הוי זהיר, שמלאכתך מלאכת שמים היא, שמא תחסיר אות אחת או תתיר אות אחת, נמצאת אתה מחריב את כל העולם כלו'.

ובכל זאת, בצלו של הספר הנצחי הזה אנחנו זקוקים גם לספרות אנושית, לא כזו שתהווה תחליף לספר הזה, כי אם כזו שתצליח לגלות את אורותיו הגנוזים בכל פינות החיים. ממש כשם שהתורה, מלאת המצוות, נתנה מקום לשיחה הארוכה של אליעזר מפני שיפה שיחתם של עבדי אבות, וממש כשם שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם, אבל ציווה את האדם להשלים ולעשות, כך טבע בנו רבש"ע עולמות שצריכים להתגלות על ידי הכתיבה והקריאה.

יש בה, בכתיבה טובה, כדי להוציא לאור עומקים שאינם מתגלים בשטחיות היוזם-יום, כאלה שזוקקים התייחדות ויצירה, יש גם בקריאה טובה כדי להפגיש בין מילים שכתב אדם אחר עם אוצרות חבויים בנפשו של הקורא. היטיב לומר זאת הרב קוק בהקדמתו לשיר השירים: "הספרות ציורה וחיטובה עומדים להוציא אל הפועל את כל המושגים הרוחניים, המוטבעים בעומק הנפש האנושית, וכל זמן שחסר גם שרטוט אחד הגנוז

כוחו של סיפור

חכם יחיא בדיחי

'מה טעם פתח בבראשית' - בא חכם יהודה ללמד דעת אותנו, ולהעיר התלמיד חכם הבא ללמד ולדרוש אל העם שילמוד ממידת קונו, שהיה צריך להתחיל התורה: 'מהחודש הזה' - שהיא תחילת המצוות שנצטוו ישראל המקבלים את התורה והיא כמעט תחילת התורה [...] וכדילהמשיך את לב האדם כשיתחיל ללמוד התורה, לא כן עשה להתחיל התורה במצוות החודש, אלא פתח בסיפורי כוח מעשיו, דומה לתלמיד חכם הבא לדרוש לעם שצריך לפתוח בסיפורי אגדה. וזה שנאמר: 'מה טעם פתח בבראשית' - רצה לומר: והלא יכול לספר מעשיו וגבורותיו ונפלאותיו שעשה עמנו ועם אבותינו אחרי המצוות, ותירץ משום: 'כוח מעשיו הגיד לעמו' - רצה לומר: כדי שממדותיו וממעשיו ילמוד האדם כשיבוא לדרוש לעם וללמדם חוקי הא-לוהים ותורותיו. שכמו שהוא פתח והתחיל התורה בסיפורי אגדה, שהם סיפורי בריאת העולם, שעל ידי זה נמשך לב האדם אחר לימוד עסק התורה, ויתלהב ליבו לאהבת השם יתברך, במה שרואה גבורת השם

סיפור אהבה לספרייה

ראיון מצולם עם סילביה בייגל, שהיתה במשך שנים רבות ספרנית בספריית בית הספר הניסויי בירושלים, על תפקידה של הספרייה בבית הספר ועל הדרכים לחבר ילדים לעולם הקסום של הספרים.

לחיצה על תמונת הסרטון תפעיל אותו.

אהבת ספר

נטע שפירא

איך מגדלים ילדים אוהבי ספר? שאלת השאלות.
איך מנחילים אהבה? האם זה בכלל אפשרי?

כאשר אני מחפשת את הרגע בו הפכתי מילדה
קוראת לאדם חובב ספרות, אני שבה לשיעור אחד
בשנות השמונים, ביום חורף בבית הספר "גולן".
יותר מעשרים שנה חלפו מאז אותו בוקר, שיעורים
רבים שמעתי מאז, את רובם אינני זוכרת. שיעור
הספרות הזה נחרט בזכרוני.

ישבנו בכיתה, עשרים בנות כתה ז'. המורה שָׁרָה
קראה לנו בקול את הבלדה "הנה תמו יום קרב
וערבו" של נתן אלתרמן. אני זוכרת את קולה של
המורה הקוראת את הבלדה באזננו, בשקט, בעדינות,
בהטעמה, כמו מזמינה אותנו להצטרף לאהבתה
הגדולה לספרות. אני זוכרת את הדרך בה הובילה
אותנו אל חדות הגילוי של הרובד הנסתר שבשירה,
את פעימת הלב המשתאה למשמע המשקל והקצב
של השיר, את פתיחת שערי הלב ליופי.

איך הצליחה המורה שָׁרָה להנחיל לי את האהבה
לספרות באותו יום חורפי? מה היה בו באותו
שיעור, במפגש המשולש בין מורה, תלמידה ושיר,

יתברך וחסדיו ונפלאותיו אשר עשה עם האבות
ובניהם, שהוציאם ממצרים, וכיוצא שאלו הסיפורים
שאני קורא אותם סיפורי אגדה, כמאמר הפסוק
'הגיד לעמו', הגיד דווקא.

ספר חן טוב, עמ' ב-ג, דפוס דרור, ירושלים, תש"ל

שהשפיע עלי כל כך? קשה לדעת. אולי מפני שהיא אהבה ספרות בעצמה, וידעה ספרות היטב, ופתחה לי צוהר לעולמה שלה, לחוויה שהייתה משמעותית עבורה. מאז אותו שיעור, ספרות עבורי אינה אוצר מילים, או גוף ידע. מאז אני מחפשת בספרים את ההשתאות שנוצרת לאדם ממפגש עם יופי, ממפגש עם עצמו, עם זולתו, אני תרה אחר ספרים שיוצרים את המפגש עם העולם שמעבר למה שכאן ועכשיו. המשוררת האהובה זלדה, היטיבה לתאר את היסוד הנשגב שעומד בבסיס האהבה האנושית לספורים:

"אני רוצה להבין את רצונו של התינוק בסיפור, הילד בן השנתיים וחצי התחנן שיספרו לו סיפור, אותו סיפור ששמע אתמול ושלשום על כל פרטיו. אני רוצה להבין את הצורך הזה של נשמתו, הצורך הקיומי, לא ההסבר הפסיכולוגי, אלא ההסבר האלוהי, ההסבר לצורך הזה הלוהט בסיפור.

ילד קטן שיש לו כבר מלחמות עם אחיו וחבריו, ואהבה להם, וגעגועים לאמו ואביו ושמחה לכל יצור, מתחנן לסיפור כמו לממתק, כמו לחלב, כמו

ללחם, כמו ללטיפה ולנשיקה, כמו למים שרוחצים אותו, כמו לשמש שמאירה לו את העולם, כמו לכוכבים שמאירים את הלילה של פחדיו.

ילדים קטנים מאוד מבקשים לראות את צלם עצמם בראי של סיפור, בראי השיר, ביהלום השיר. הסיפור עושה כנראה מתווה ובוהו עולם, מבדיל בין חושך לאור, רומז לתינוק שהוא לא לבדו, שיש אלוהים בעולם האינסופי הזה, המלא דברים לא מובנים ומגיע למרחקים שהעין לא רואה והאוזן לא שומעת, שהיד לא נוגעת ושהזיכרון לא משיג.

הצורך הזה - שמלבד העולם הגשמי יהיה עולם של משחק, של 'כאילו', שבו הדברים משתנים [...] שיש בו רמזים לכל האפשרויות של החיים, לכל ההבטחות בעולם הנגלה - וגם רמז למה שמעבר לנגלה."

(ציפור אחוזת קסם, הוצאת עמותת זלדה ויצירתה, עמוד 128)

מעולם לא סיפרתי למורה שְׁךָ עד כמה אותו שיעור היה משמעותי בחיי. אני מניחה שהשיעור הזה היה עבורה עוד אחד משיעורים רבים שלימדה את מאות תלמידיה לאורך השנים. אנחנו מלמדים שיעורים רבים אבל אין דרך לדעת מתי נפתחים שערי הלב, איננו יודעים מה מכל הסיפורים שאנו מספרים פותחים לילדה אחת, היושבת ליד השולחן הירוק בשורה השלישית, את השער ל"עולם שיש בו רמזים לכל האפשרויות של החיים"

עשר עצות לחיבור התלמידים לעולם הספרים

צוות לב לדעת

פינת ספרים בכיתה

כדי לתת לספרים מקום של כבוד, כדאי ליצור בכיתה פינה שתהיה מוקדשת לספרים, ובה תהיה כוננית ספרים, (אפשר לאסוף בקלות ממשפחות התלמידים) ספה קטנה, כורסא או פוף נוח לקריאה בזמן ההפסקות.

המלצה שבועית

אפשר בכל שבוע להזמין את אחד התלמידים להמליץ לשאר הכיתה על ספר אהוב. את ההמלצות כדאי לתלות בלוח מיוחד בכיתה.

סיפור בהמשכים

גם ילדים גדולים אוהבים שמקריאים להם סיפורים. ההאזנה הקשובה לסיפור יכולה להיות זמן נפלא של הרפיה ומעוף על כנפי הדמיון. כדאי לבחור ספר יפה המתאים לשכבת הגיל המסויימת ולייחד זמן שבועי לקריאתו בהמשכים.

איך ננחיל לילדינו ולתלמידינו אהבה לקריאה ולספרים? נאהב אותם, נאהב ספרים, נקרא איתם, נקרא ספרים.

מוקדש באהבה למורה שְׁרָה פרסלר.

נטע שפירא היא סגנית מנהלת [ספריית פיג'מה](#), ורכזת הוועדה לבחירת ספרים לתוכנית. ספריית פיג'מה היא התוכנית הגדולה בישראל להנחלת אהבת הקריאה והספר, ולעידוד שיח בנושא ערכים ומורשת יהודית-ישראלית. התוכנית פועלת בשיתוף עם משרד החינוך ובשנת הלימודים הנוכחית ישתתפו בה כ-350,000 ילדי גן [וכיתות א-ב](#).

אלה היודעים לקרוא ייטיבו כפליים לראות
(מנאנדרוס)

זמן קריאה

בכיתות הנמוכות אפשר לעודד את הילדים להביא עמם ספר מהבית או מהספרייה ולתת זמן קבוע לקריאה בהנאה.

יצירה

אפשר להפוך את הקריאה לחגיגה של ממש כאשר מזמינים את התלמידים ליצור בעקבות סיפור שקראו- ליצור כריכה משלהם לסיפור, לאייר בעצמם עמוד מספר אהוב, להכין סימניה בהשראתו, להכין תיאטרון בובות, לכתוב סוף משלהם לסיפור או להפגיש בין שתי דמויות מסיפורים שונים, להמחזיז קטע מספר ולצלם בסמארטפון ועוד. אין גבול ליצירה... חשוב כמובן לתת ליצירות מקום מכובד ולעטר בהן את קירות הכיתה או מסדרונות בית הספר.

שפע ובחירה

עולם הספרים הוא עולם עשיר ומגוון. בדרך כלל לנו כמורים וכאנשים ישנן ההעדפות שלנו, אך כדאי לזכור שתלמידים שונים יאהבו ספרים שונים. לכן כדאי להשתדל לחשוף את התלמידים לכמה שיותר סוגות של ספרים, ולספרים מגוונים באופיים, לערוך להם היכרות עם העושר הרב ולאפשר להם למצוא את עצמם בתוכו.

לכל אחד יש ספר משלו

אפשר לראיין אנשים שונים (מורים מקצועיים, עובדי מנהלה ותחזוקה, בני משפחה, אנשים מהקהילה או מהרחוב...) ולהביא אל לוח המודעות בכיתה (או לכמה דקות בסיום שבוע) בכל פעם את ספרו של איש אחד, ואת סיבת אהבת הספר שלו.

דוגמא אישית

נביא עימנו את הספר שאנו קוראים כעת. לא כדי לעשות רושם, אלא כדי לקרוא אותו בעצמנו בהפסקה בחדר המורים, ואולי להוסיף (בכיתות מתאימות) המלצות לספרים שאנו קוראים (ובכיתות נמוכות – לספרים שאהבנו כשהיינו צעירים יותר...)

וכאשר תקום מן הספר
תחפש באשר למדת
אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו
(אגרת הרמב"ן)

הספר והסרט
ניתן להשוות בין ספרים מסויימים לסרטים
המוכרים לתלמידים – ולראות את היתרון והחיסרון
שבכל מדיה. בדרך כלל לומדים הרבה על יתרונו
של הספר מהשוואה שכזו.

תחרויות נושאות פרסים לעידוד קריאה
ניתן לערוך תחרות בין התלמידים לעידוד הקריאה,
בכיתה או בשכבה כולה.

ספרי מתנה
במקרים במהלך השנה בהם אנו נותנים מתנות
(ליום הולדת, לתלמיד משקיע, לסיום שנה) נשתדל
לתת ספרים. כך נרגיל את התלמידים שהספר הוא
דבר בעל ערך, ששמח לקבלו.

לחצו כאן למעבר לאתר לב לדעת

לחצו כאן כדי להצטרף לרשימת התפוצה שלנו

